

**P E N
N O R W A Y**

İddianame İnceleme Raporu
Cengiz Çandar

Yazar: Barbara Spinelli

Yayımlanma Tarihi: 12 Ocak 2023

PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi

PEN Norveç'in Türkiye İddianame Projesi Ocak 2020'den bu yana devam ediyor.

Bu süre zarfında, hakimler, avukatlar ve akademisyenlerden oluşan uluslararası bir ekiple, ifade özgürlüğünü ilgilendiren davalardaki 25 iddianameyi inceledik. Bu davalar arasında öne çıkan Cumhuriyet gazetesi davası, Büyükada insan hakları savunucuları davası ve beş yıl süren Gezi Parkı davası yer alıyor.

Her rapor tek bir iddianameyi ele alarak Türkiye'nin iç hukuku ve uluslararası hukukla karşılaştırıyor. 2016'dan bu yana Türkiye'de hukukun üstünlüğü alanında derinleşen kriz, henüz hiçbir iddianamenin ulusal usul standartlarını veya Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin adil yargılanma hakkıyla ilgili 6. maddesinde belirtilen ilkeleri karşılamadığı anlamına geliyor.

Bunu göz önünde bulundurarak, gazeteciler, sivil toplum aktörleri ve avukatların davalarındaki iddianameleri incelemek için dünyanın önde gelen insan hakları avukatlarıyla birlikte çalışmaya devam ediyoruz. Aynı şekilde, hakim ve savcıların eğitimi ve Türkiye'deki iddianame yazma sürecinin sürekli iyileştirilmesi için tavsiyelerde bulunmaya da devam edeceğiz.

Bu çalışmanın önemi, 2022 yılında Gezi Parkı davası sanıklarının tamamının, endişe verici derecede yetersiz ve kusurlu bir iddianamede yer alan unsurlara dayanılarak mahkum edilmesi ve uzun süreli hapis cezalarına çarptırılmasıyla ortaya çıkmıştır. Proje 2023 yılında da devam etmektedir.

Tüm raporlara web sitemiz üzerinden erişilebilir: www.norskpen.no

Ayrıca 2020 ve 2021 yıllarına ait iki nihai rapora da şu adresten ulaşılabilir:

2020: <https://norskpen.no/wp-content/uploads/2021/06/PEN-Norway-Turkey-Indictment-Project-Report-2020.pdf>

2021: https://norskpen.no/wp-content/uploads/2022/03/PEN-Norway-Turkey-Indictment-Project-Report-2021_Eng.pdf

Proje, PEN Norveç'in Türkiye Danışmanı Caroline Stockford tarafından tasarlanıp yürütülmekte ve iddianame raporları PEN Norveç'in Türkiye Hukuk Danışmanı, insan hakları avukatı Şerife Ceren Uysal tarafından denetlenmektedir.

İddianame İnceleme Raporu

Cengiz Çandar

Yazar: Barbara Spinelli

1- Giriş

Bu değerlendirme raporu PEN Norveç tarafından yürütülmekte olan Türkiye İddianame Projesi'nin bir parçasıdır. Bu hukuki rapor, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'nın gazeteci Osman Cengiz Çandar hakkında düzenlediği 26 Şubat 2018 tarihli, 2018/71818 soruşturma numaralı ve 2020/12491 esas numaralı iddianamesini Türkiye kanunları ve uluslararası insan hakları düzenlemeleri ışığında değerlendirerek söz konusu iddianamenin bu standartlara uyup uymadığını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Dava Osman Cengiz Çandar'ın Ayşe Deniz Karacağil'in ölümüne ilişkin yorumda bulunduğu tweet'i nedeniyle açılmıştır.

İki sayfadan oluşan iddianamede Osman Cengiz Çandar'a yöneltilen suçlama, Çandar'ın attığı söz konusu tweet ile Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 215/1, 218/1 ve 53/1-a maddelerini ihlal ederek suçu ve suçluyu övdüğü biçimindedir.

Bu nedenle, kendisine karşı açılan davanın özü Çandar'ın ifade özgürlüğünü kullanmış olmasıdır.

Raporun 2. Bölümü davanın arka planına ilişkin kısa bir özet sunmaktadır. 3. Bölümde ise iddianamenin hukuki analizi yapılmaktadır. 3.2. Bölümde Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 170. maddesi ve Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 215. maddesi odağa alınarak iddianame Türkiye'nin iç hukukuna göre değerlendirilmiştir. 3.3. Bölümde iddianame uluslararası standartlar ışığında, özellikle

“Yargılamanın yavaş ilerlemesi ve Çandar'a yöneltilen suçlamanın kolaycı doğası uluslararası adil yargılanma standartlarına uygun değildir. Şüpheliler ve avukatlarının suçlamanın ne olduğunu anlamak ve savunmalarını hazırlamak için ekstra çaba sarf etmesi gerekmiş ve davaya açık bir dezavantajla başlamak durumunda kalmışlardır.”

de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6 ve 10. maddeleri ile Birleşmiş Milletler (BM) Savcılarının Rolüne Dair İlkeler Yönergesi çerçevesinde değerlendirilmektedir. Sonuç bölümü olan 4. Bölümde iddianamenin kalitesinin iyileştirilmesi için neler yapılabileceğine ilişkin öneriler sunulmaktadır.

2- Olay Örgüsünün Özeti:

Türkiye'de gazetecilik yapan Cengiz Çandar deneyimli bir köşe yazarı, bir Orta Doğu uzmanıdır. Çandar, Türkiye'deki rejime muhalefeti nedeniyle 1971'deki askeri müdahalenin ardından Orta Doğu ve Avrupa'da yaşadığıktan sonra 1976 yılında Vatan gazetesinde gazeteci olarak meslek hayatına başladı. Ortadoğu (Lübnan ve Filistin) ve Balkanlar (Bosna Hersek) uzmanı olan Çandar, Türk Haber Ajansı ve Türkiye'nin önde gelen gazeteleri Cumhuriyet, Hürriyet, Sabah, Referans ve Güneş'te savaş muhabirliği yapmıştır. Ayrıca Radikal'de başyazarlık ve Al-Monitor'da köşe yazarlığı yapmış olan Çandar, 40 yıllık gazetecilik kariyerinde Türkiye'nin önde gelen Ortadoğu uzmanlarından biri olarak kabul edilmektedir. Çandar 1991-1993 yılları arasında Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın Dış Politika Özel Danışmanı olarak da görev yapmıştır. Yedi kitabın ve çeşitli kitaplarda çok sayıda bölümün yazarı olan Çandar, Journal of Democracy, Wilson Quarterly ve Journal of Palestine Studies gibi Amerika merkezli süreli yayınlara da katkıda bulunmuştur.

Çandar 30 Mayıs 2017'de kişisel twitter hesabından şu tweet'i atmıştır:

Kırmızı Fularlı kız, gezinin içimizi ısıtan en güzel gülüşlü meleği, Rakka önünde toprağa düşüp yıldızlara yükselerek içimizi yine yaktı.

Çandar'ın söz konusu tweet'inde ölümüne gönderme yaptığı Ayşe Deniz Karacağil Türkiye'de Gezi protestoları sırasında kırmızı bir fular taktığı için gözaltına alınmasının ardından tutuklanmış ve taktığı kırmızı fular Türkiye otoriteleri ve yargısı tarafından Karacağil'in terörist olarak damgalanmasına gerekçe gösterilmişti. Savcının hakkında 103 yıl hapis cezası istediği Karacağil 6 Şubat 2014'te serbest bırakıldı. 'Kırmızı Fularlı Kız' olarak anılan Ayşe Deniz Karacağil, serbest bırakılmasının ardından Rojava'da IŞİD'e karşı Uluslararası Özgürlük Taburu saflarında savaştı. Karacağil, Çandar'ın attığı tweet'ten bir gün önce, 29 Mayıs sabahı IŞİD tarafından katledilmişti.

Bu tweet'ten üç yıl sonra, 30 Haziran 2020 tarihinde Çandar hakkında bir sayfadan biraz uzun bir iddianame hazırlandı. İddianamede, Çandar'ın bu tweet'i ile suçu ve suçluyu övme suçunu işlediği iddia ediliyordu. İddianamede suçun işlendiği tarih olarak ise 2019 yılının yazıldığı görülüyordu. Ancak, tweet 2017'de atılmıştı.

İddianamede Çandar dışında aynı konuda tweet atan K.J. isimli bir başka şüpheli daha bulunmaktaydı.

İddianame İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından kabul edildi. 19 Ocak 2021 tarihinde görülen ilk duruşmada mahkeme heyeti savcının talebini kabul etmiş, Çandar'ın soruşturma sırasında yurtdışında ikamet etmekte oluşu nedeniyle gazetecinin ifadesinin istinabe yoluyla alınmasına hükmetmiştir. Görülen birkaç duruşmanın ardından 16 Haziran 2022 tarihindeki duruşmada Çandar'ın avukatı istinabe işlemlerinin tamamlanmasının beklenmesini talep etti. Mahkeme, Çandar'ın istinabe yoluyla ifadesinin alınmasının beklenmesine karar verdi. Mahkeme 29 Eylül 2022 tarihli duruşmada Çandar'ın derhal beraat ettirilmesi talebini reddederek istinabeye ilişkin belgelerin tamamlanması gerektiğine karar verdi. Dava hala devam etmektedir.

Kasım 2022'de mahkeme, Çandar'ın dosyası ile diğer sanığın dosyasının ayrılmasına karar verdi. Diğer sanık K. J. Aralık 2022'de görülen duruşmada 7 ay 15 gün hapis cezasına çarptırıldı. Çandar hakkındaki yargılama hala devam ediyor.

3- İddianamenin Değerlendirilmesi

3.1 İddianamenin İç Hukuk Açısından Değerlendirilmesi

İddianame üç sayfadan oluşmaktadır.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 170. maddesi, savcılarının görevlerini ve bir iddianamede bulunması gereken unsurları düzenlemektedir. Sözü edilen 170. madde genelde bir ceza muhakemesinden özetle ise bir iddianameden beklenecek temel kriterleri açıkça ortaya koymaktadır. İlgili madde uyarınca iddianamelerde aranan kriterlerin uluslararası hukuka da uygun olduğu anlaşılmaktadır. Bu bakımdan ilgili maddenin nitelikli ve titiz bir şekilde uygulanması halinde iyi bir iddianame hazırlanması pekâlâ mümkün olabilecektir.

Ne var ki, Çandar hakkında düzenlenen iddianameye ilişkin ilk izlenim, iddianamenin 170. madde kriterlerini karşılamadığı yönündedir. Ayrıca iddianamenin olgusal hatalar içerdiğini tespit etmek de mümkündür. Dolayısıyla daha detaylı bir incelemeye girişmeden de kişi iddianame savcısının kanunun gereklerini yerine getirmediği izlenimini edinmektedir.

İddianamenin ilk sayfasında davacı ve şüpheliler hakkında genel bilgiler verilmektedir. İddianamenin lafzı kısa ve özendir. Suç açıklanmadan yalnızca suçun adı verilmiştir. Suçun işlendiği gün, ay ve saat belirtilmeden yalnızca suçun işlendiği yıl (2019) ve yer verilmiştir. Soruşturma raporundan da anlaşılacağı üzere suçun işlenme tarihi olarak verilen 2019 yılı da yanlıştır, çünkü suça konu tweet 30.05.2017 tarihinde atılmıştır. İddianame, sevk maddesine ve toplanan delillere 170. madde düzenlenmesine uygun bir şekilde yer vermektedir.

Bu genel bölümün ardından "Soruşturma evrakı incelendi" başlıklı, bir sayfadan az 6 paragraflık bir metin gelmekte ve iddianame savcının iki şüphelinin "eylemine uyan yukarıda yazılı sevk maddeleri uyarınca" cezalandırılması talebiyle sonlanmaktadır.

170. maddede usuli olarak düzenlendiği üzere, iddianame İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesi'ne hitaben yazılmış ve düzenlenme tarihi olan 30.06.2020 belirtilerek İstanbul Cumhuriyet Savcısı tarafından elektronik olarak imzalanmıştır. Adli işlemlerin zaman çizelgesinde çok önemli bir rol oynamasına, dolayısıyla da açıkça gösterilmesi gerekmesine rağmen metin gövdesinin sonundaki yeri nedeniyle bahse konu tarih hızlıca fark edilebilecek bir nitelik taşımamaktadır. İsnat edilen suçların işlenme tarihi (30.05.2017) ile iddianamenin düzenlenme tarihi (30.06.2020) arasında üç yıldan uzun bir süre vardır. İddianamenin tüm dayanağı Güvenlik Şube Müdürlüğü'nün 26.02.2018 tarihli raporu, Siber Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü'nün araştırma raporu ve şüpheli K'nın ifadesidir. Dolayısıyla soruşturma aşamasının ve iddianamenin hazırlanmasının neden üç yılı aşkın bir süreye yayıldığı sorusu gündeme gelmektedir. CMK madde 160'a göre, savcılar suç işlendiği izlenimi veren koşullar hakkında haberdar edilir edilmez derhal soruşturma başlatmalıdır. İddianamenin soruşturma numarasının 2018/71818 olması, savcının süreci (Güvenlik Şube Müdürlüğü'nün 26.02.2018 tarihli raporuna dayanarak) 2018 yılında başlattığını düşündürmektedir. Bunun

“ AİHS Madde 10 kapsamındaki ifade özgürlüğü davalarında AİHM'in verdiği ihlal kararlarının sayısı dikkate alındığında, Türkiye Avrupa Konseyi üye ülkeleri arasında başı çekmektedir. ”

da ötesinde, savcılar olası bir suç hakkında haberdar edilir edilmez “kamu davası açmaya yer olup olmadığına karar vermek için işin gerçeğini araştırmak(la)” görevlidir. Olaylarla ilgili tüm gerekli delilleri toplamalı ve bu delillerin iddianame düzenlenmesi için yeterli şüphe oluşturup oluşturmadığına karar vermelidirler.

Soruşturmanın son derece özenli bir yöntemle yürütülmesi iddianamenin düzenlenmesindeki gecikmeyi açıklayabilir ancak bu durumda iddianamenin soruşturma sürecindeki bu özeni yansıtan bir biçimde kaleme alınması gerekir. Savcının iddianameyi hazırlamasının neden bu kadar uzun sürdüğü kesin olarak bilinmemekle birlikte, iddianamenin yapısı ve biçimsel eksiklikleri, oldukça çalakalem bir şekilde düzenlendiğini göstermektedir.

İddianamede basit bir akıl yürütmeye başvurulmaktadır. A. D. Karacagil bir teröristtir, sosyal medyada Çandar tarafından övülmüştür, demek ki Çandar suçludur.

Ancak attığı tweet’inde Çandar, otoriteler tarafından yargı kararı olmaksızın terörist olarak kabul edilmesine rağmen yine de Türkiye’nin yakın tarihinin öne çıkan isimlerinden biri olan ‘kırmızı fularlı kız’ı anmakla yetinmektedir.

TCK’nın 215. maddesinde düzenlenen ‘suçu ve suçluyu övme’ fiilinin cezalandırılabilmesi için getirdiği koşullardan biri, bu nedenle kamu düzeni açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkmasıdır. Çandar’ın tweet’indeki sözlerin A.D. Karacagil’in eylemlerine yönelik herhangi bir övgü veya kamu düzenini tehlikeye atan bir eyleme doğrudan ya da dolaylı bir tahrik içermediği düşünüldüğünde, iddianamenin Türkiye’nin halen mevcudiyetini sürdüren terör tehdidi altında bulunduğu için bu koşulun var sayılması gerektiğine yönelik gerekçelendirmesi tümüyle yetersiz ve son derece genel görünmektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki tweet’in atıldığı 2017 yılından iddianamenin düzenlendiği 2020 yılına kadar Çandar’ın veya diğer şüphelinin tweetlerinde yer alan sözlerden dolayı herhangi bir şiddet eylemi de gerçekleşmemiştir. Çandar’ın taziye tweet’inin anılan kanun maddelerini nasıl ihlal ettiği savcı tarafından açıklanmadığı için kendisinin tweet’inin övgü amaçlı olup olmadığını yorumlamak okuyucuya kalmıştır. Tekrara düşme pahasına vurgulamak gerekir ki Çandar’ın sosyal medya paylaşımı genç bir kadının vefatından duyduğu üzüntünün ifade edilmesinden ibarettir. Şiddet veya şiddet içeren bir eylemi övmeksizin, ölüm karşısında hissedilen içten bir üzüntüyü ifade etmenin suç olarak tanımlanması endişe vericidir. Endişe verici olmasının yanında bu durumun akıllara Sofokles’in Antigone tragedyasını getirdiğini de belirtmekte yarar vardır.

Övme fiilinin kamu düzeni açısından açık ve yakın bir tehlike oluşturması şartı, TCK’nın ilgili maddesinin metnine 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile eklenmiştir. Böylelikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarıyla uyumlu bir yapı oluşturulması amaçlanmıştır.¹ Kanundaki bu değişikliğin ifade özgürlüğünü korumak için yapıldığı değerlendirildiğinde, savcının yasa koyucunun niyetlerini göz ardı edişi de düşündürücüdür.

Türkiye Anayasası düşünce ve kanaat özgürlüğü hakkını tanımaktadır. Anayasa’nın 25. maddesi aşağıdaki gibidir:

Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.

Aynı zamanda ifade özgürlüğü hakkı da Anayasa’da tanınmaktadır. Gerçekten de Anayasa’nın 26. maddesine göre,

Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet Resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar.

Bununla birlikte, aynı madde bir izin sistemine de imkân sağlamak ve nihayetinde bu özgürlüklerin millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, milletin bütünlüğünün korunması gerekçeleriyle sınırlandırılabilmesini mümkün kılmaktadır.

1 Devrim Aydın, “Praising Crime and Propoganda of Terrorism in Turkish Law”, Journal of Law and Judicial System, 2(4), 2019, s. 1

İfade özgürlüğü ile düşünce ve kanaat özgürlüğü haklarının anayasal güvence altına alınmasına ve TCK 215. maddede yapılan yasal reforma rağmen, Türkiye’de birçok kişi hakkında sosyal medyadaki paylaşımları nedeniyle suçu övdükleri iddiasıyla son yıllarda çok sayıda dava açıldı ve birçok kişiye ceza verildi. Hangi ifadenin ifade özgürlüğü kapsamına girdiği, hangisinin bir suçu ve/veya suçluyu övdüğü pek çok ceza soruşturmasında en çok tartışılan konudur.² Bu suçlardan yargılananların da neredeyse tamamının Çandar gibi muhalif yazar, gazeteci, akademisyen ve insan hakları aktivisti olduğuna dair eleştiriler de bulunmaktadır.

Çandar’ın avukatı Erselan Aktan, mahkemenin söz konusu sosyal medya paylaşımını değerlendirirken Çandar’ın bir gazeteci ve araştırmacı yazar olduğunun dikkate alınması, bu nedenle paylaşımının ifade ve basın özgürlüğü çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Savunmasının devamında Avukat Aktan şunları söylemiştir:

TCK 215 suçunun unsurlarının oluşmadığı açıkça bellidir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ifadelerin kendilerine has kapsam ve olgularla değerlendirilmesi gerektiği yönündeki kararları ve Anayasa Mahkemesinin benzer kararları düşünüldüğünde müvekkil hakkında mahkeme derhal beraat kararı vermeye ehildir.³

Bu noktada Çandar’ın avukatının yukarıdaki ifadelerine katılmamak mümkün değildir. Zira yukarıda da özetlendiği üzere, söz konusu iddianame Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 170. maddesine uymamaktadır. Ancak bunun da ötesinde ortada bir suç yoktur.

Bu aşamada durumun vahametini aktarmak için bulguların özetlenmesi faydalı olabilir. Söz konusu iddianame öyledir ki 2017 yılındaki eylemin tarihi 2019 olarak yazılmıştır. Dahası, tüm iddianın tek bir tweet’e dayandırılmasına, yani aslında toplanacak hiçbir delil olmamasına rağmen, iddianamenin düzenlenmesi 3 yıl sürmüştür. İddianamede Çandar’ın eylemi olan, devletin terörist olarak gördüğü bir kişi hakkında tweet atmak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda yasanın ilgili maddesi de tanımlanmıştır. Fakat Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 170. maddesine göre bir iddianamenin yapması gereken en önemli işin yapılmasına gerek görülmemiştir. Hakkında suç isnadı olan kişinin söz konusu eylemi (yani attığı tweet’i) ilgili kanun maddesini nasıl ihlal etmiştir? İddianame bu soruya cevap vermemektedir. Sebep-sonuç ilişkisi içermeyen ve kanun maddesinin unsurlarını delillerle ilişkilendirmeyen bir iddianameyi iddianame olarak kabul etmek mümkün değildir. Böyle bir uygulamanın yaygınlaşması durumunda, toplumdaki bireylerin hukuki koruma altında özgürce konuşmasını beklemek imkansız hale gelir.

3 yılın sonunda yazılan bu kısa iddianamede, Çandar’ın cezalandırılması gerektiğini anlatırken savcının dile getirdiği yegâne

“Ancak bana göre, Çandar’ın tweet’i hakkında iddianame düzenlenmiş olması şu anki haliyle bile ağır bir ifade özgürlüğü ihlalidir. PEN Norveç’in 2020 ve 2021 yıllarında incelediği iddianamelere ilişkin raporlarda yer alan bulgular değerlendirildiğinde, savcıların insan hak ve özgürlüklerini merkeze alan bir yaklaşım benimsemesi gerektiği açıktır.”

2 Devrim Aydın, “Praising Crime and Propoganda of Terrorism in Turkish Law”, Journal of Law and Judicial System, 2(4), 2019, p. 1.

3 See: <https://www.mlsaturkey.com/en/the-court-rejected-the-request-of-cengiz-candars-lawyer-for-immediate-acquittal/>

olgu, kendisinin terörist olduğunu iddia ettiği kişinin sosyal medyada Çandar tarafından gündeme getirildiğidir. Ardından da Türkiye'nin terör tehdidi altında bulunduğunu söylemektedir. Bu akıl yürütme çok zayıftır ve maalesef hukuken kabul edilemezdir. Böyle bir iddiada bulunan savcının öncelikle söz konusu kişinin terör örgütü üyesi olduğuna dair kesinleşmiş bir mahkeme kararına başvurması beklenir. Ancak yaşamını yitiren kadın hakkında böyle bir mahkeme kararının olup olmadığı iddianameden anlaşılammaktadır. Diğer bir deyişle, yaşamını yitiren kadının terörist olduğuna savcının kendi başına mı karar verdiği yoksa söz konusu kadın hakkında kesinleşmiş bir mahkeme kararının mı olduğu iddianamenin içeriğinden anlaşılammaktadır. Bu çok önemli bir eksikliklerdir.

Bir an için böyle bir eksikliğin bulunmadığını, örneğin ilgili kişinin terör örgütü üyeliğinden hüküm giydiğini varsaysak dahi, Çandar'ın sözleriyle bu kişiyi nasıl övdüğünü savcının açıklamasını bekliyoruz. Hiç şüphesiz, ilgili suçun bir unsuru olan yakın tehlikenin nasıl oluştuğu da açıklanmaya muhtaçtır. Oysa savcı bunların hiçbirini yerine getirmemektedir. İddianamenin özensiz dilinden anlaşıldığı kadarıyla Türkiye'nin terör tehdidi altında olması savcı için yeterli tehlike teşkil etmiştir.

Sonuç olarak, iddianamenin iç hukuku açıkça ihlal ettiğini belirtmek gerekir.

3.2 İddianamenin Uluslararası Standartlar Işığında Değerlendirilmesi

AİHS madde 6/3-a ve ICCPR madde 14(3)(a) uyarınca herkes asgari olarak "kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek" hakkına sahiptir. Bu maddenin altında yatan amaç, sanıkların ilk duruşma gününden önce savunmalarını gereğince ve zamanında hazırlamalarına imkan sağlamaktır. Soruşturmanın olabildiğince hızlı yürütülmesi ve bulguların makul ve iyi tartışılmış bir iddianame ile sonuçlandırılması bir savcının birincil önceliği olmalıdır. Yargılamanın yavaş ilerlemesi ve Çandar'a yöneltilen suçlamanın kolaycı doğası uluslararası adil yargılanma standartlarına uygun değildir. Şüpheliler ve avukatlarının suçlamanın ne olduğunu anlamak ve savunmalarını hazırlamak için ekstra çaba sarf etmesi gerekmiş ve davaya açık bir dezavantajla başlamak durumunda kalmışlardır.

Soruşturma başladıktan sonra iddianamenin düzenlenmesinin iki yıl sürmesi Birleşmiş Milletler Savcılarının Rolüne Dair İlkeler Yönergesi'nin 12. ilkesinin de ihlali anlamına gelmektedir.

İddianamenin ikinci bölümünde, "dolayısıyla şüphelilerin atılı suçu işledikleri sonucuna varılmıştır" denilmektedir. Bu ifadeler, AİHS madde 6/2 ve ICCPR madde 14/2 tarafından güvence altına alınan masumiyet karinesi ilkesinin ihlal edildiğini açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca, bir savcının sanığın konumu ve çıkarlarını dikkate alarak her zaman tarafsız ve nesnel olması gerektiğini belirten Birleşmiş Milletler Savcılarının Rolüne Dair İlkeler Yönergesi'nin 13. ilkesinin de ihlalini oluşturmaktadır.

Birçok uluslararası kuruluş tarafından TCK 215. maddenin uygulamasının ifade özgürlüğüne ilişkin uluslararası standartlarda izin verilen kısıtlamaları sıklıkla aştığını belirtilmiştir.⁴

AİHS Madde 10 kapsamındaki ifade özgürlüğü davalarında AİHM'in verdiği ihlal kararlarının sayısı dikkate alındığında, Türkiye Avrupa Konseyi üye ülkeleri arasında başı çekmektedir.⁵

Bir önceki bölümde, Çandar davasında nasıl basit bir akıl yürütmenin kullanıldığı ve iddianamede Çandar'ın tweet'inin kamu düzeni açısından açık ve yakın bir tehlike oluşturmasının Türkiye'nin halen terör tehdidi altında bulunmasıyla gerekçelendirildiği belirtilmişti. Çok benzer bir davada⁶ AİHM şu sonuca varmıştır:

4 *Turkey: Decriminalize dissent; Time to deliver on the right to freedom of expression.* 27 Mart 2013 | Yayımlayan: Amnesty International, s.13. [Türkiye: İfade Özgürlüğünün Tam Zamanı]

5 https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2021_ENG.pdf

6 *Yasin Özdemir / Türkiye* (AİHM, Başvuru no. 14606/18).

Somut olayda ilgili mahkemenin yaptığı üzere, bir mahkûmiyeti aksi yönde bir argümana dayandırmak, kanunun aşırı geniş yorumlaması ve bu mahkemenin, kamuoyu tartışmasında barışçıl görüşlerin ifade edilmesini önleyen belirsiz suçlamalara karşı kanun koyucu tarafından öngörülen engeli aşması olarak değerlendirilmektedir. Mahkeme, Ceza Kanunu'nun 215. maddesinin böylesine geniş bir yorumunun, olayların meydana geldiği dönemde başvuran açısından öngörülebilir olmadığı kanısındadır.

Sonuç olarak başvuranın ifade özgürlüğü hakkını kullanmasına yönelik müdahale, Sözleşme'nin 10. maddesinde öngörülen kanunun nitelikli olması koşulunu karşılamamaktadır.

AİHM bir yandan kamusal tartışmalarda hükümete yönelik eleştiriler ile diğer yandan terör örgütlerinin şiddet eylemlerini haklı çıkarmak için öne sürdükleri gerekçeler arasında kafa karışıklığına yol açan bir ceza hukuku yorumunun, kamusal özgürlükleri tanıyan Türkiye iç hukukunun hükümleriyle ya da kişiyi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nden doğan özgürlüklerin keyfi ihlallerine karşı koruyan Sözleşme hükümleriyle bağdaşmayacağına işaret etmiştir.

Mahkeme ayrıca, özellikle suçun ve suçlunun övülmesi olarak düşünülen ifadelerin suç olarak kabul edilmesi için ilgili ifadelerin kamu düzeni için açık ve yakın bir tehlike barındırması şartına bağlanmak suretiyle, TCK madde 215/1'in sanıklar aleyhine aşırı geniş bir şekilde yorumlanmasına karşı teminatlar öngördüğünü not etmektedir.

4- Sonuç ve Öneriler

Çandar aleyhine düzenlenen iddianame Türkiye hukukunda öngörülen şekil şartlarını yerine getiriyormuş ve ortada yeterli suç şüphesi varmış gibi görünsün diye hazırlanmış bir belgedir. Ne var ki, iddianameye daha yakından bakıldığında, suçun işlendiği gün, ay ve saatin yazılmayışı ve fiil ile atılı suçun unsurları arasında gerekli bağlantının bulunmayışı gibi CMK 170. madde kapsamında ciddi usul ihlalleri tespit edilmektedir.

Atılan tweet'in içeriğinin kamu düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturacak nitelikte olmadığını, söz konusu fiilin cezalandırılabilirliğine ilişkin iddianamedeki gerekçelendirmenin totolojik olduğunu ve dolayısıyla ortada bir gerekçelendirme de bulunmadığını tespit edebilmek için fazla analize de gerek yoktur.

Söz konusu suçun insan haklarına uygun olarak kovuşturulması konusunda savcılar için hazırlanacak açık yönergelerle birlikte TCK'nın 215. maddesinin istismar edilme potansiyeli azaltılabilirse de meşru olarak kovuşturulması gereken fiiller Ceza Kanunu'nun diğer maddelerinin kapsamı altına sokulabilir. Bu nedenle Uluslararası Af Örgütü, Ceza Kanunu'nun 215. maddesinin tamamen kaldırılmasını tavsiye etmektedir.⁷

“ Sebep-sonuç ilişkisi içermeyen ve kanun maddesinin unsurlarını delillerle ilişkilendirmeyen bir iddianameyi iddianame olarak kabul etmek mümkün değildir. Böyle bir uygulamanın yaygınlaşması durumunda, toplumdaki bireylerin hukuki koruma altında özgürce konuşmasını beklemek imkansız hale gelir. ”

⁷ Turkey: Decriminalize dissent; Time to deliver on the right to freedom of expression. 27 Mart 2013 | Yayımlayan: Amnesty International, s.14. [Türkiye: İfade Özgürlüğünün Tam Zamanı]

Ancak bana göre, Çandar'ın tweet'i hakkında iddianame düzenlenmiş olması şu anki haliyle bile ağır bir ifade özgürlüğü ihlalidir. PEN Norveç'in 2020 ve 2021 yıllarında incelediği iddianamelere ilişkin raporlarda yer alan bulgular değerlendirildiğinde, savcıların insan hak ve özgürlüklerini merkeze alan bir yaklaşım benimsemesi gerektiği açıktır. Uluslararası mevzuat ve savcıların görev ve yükümlülüklerine ilişkin yönergeler bu gerekliliği sürekli olarak tekrarlamaktadır. Bu ihtiyacın karşılanabilmesi için de ceza muhakemesi hukuku alanında verilecek eğitimin yanı sıra hak ve özgürlük odaklı bir eğitimin de şart olduğu görülmektedir.

Nihayetinde yukarıda ayrıntılı olarak incelendiği üzere, mevcut iddianame bir dizi uluslararası ve iç hukuk standardını ihlal etmekte, Türkiye'deki yargı süreçlerinin adillik ve şeffaflık güvenceleri konusunda bizi ciddi endişelerle baş başa bırakmaktadır.

Yazar Hakkında

Barbara Spinelli, Bologna'da (İtalya) faaliyet gösteren bir insan hakları avukatıdır.

Spinelli aynı zamanda ELDH Eş Başkanı ve aynı zamanda Bologna Barosu İnsan Hakları Komisyonu ve İtalya Barolar Konseyi Akdeniz Bölgesi İlişkiler Komisyonu üyesidir. Uzun yıllar Türkiye'deki davaları izleyen Spinelli kadın cinayetleri üzerine bir kitap yazmış ve uluslararası hukuk gözlemcileri için yazılan bir el kitabında ortak yazarlık yapmıştır.